

Försvarsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

**Socialstyrelsens yttrande över departementspromemorian
Reformen skydd mot olyckor – en uppföljning med förslag till
utveckling (Ds 2009:47)**

Ert dnr: Fö2009/1961/SSK

Socialstyrelsens yttrande avser enbart de delar som rör myndighetens ansvarsområde.

Sammanfattning

- Socialstyrelsen tillstyrker i huvudsak förslaget avseende uppdrag om nationell handlingsplan för att minska äldres olyckor och skador. Socialstyrelsen stödjer den breda ansatsen för säkerhetsfrämjande arbete för äldre personer, men anser att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) är den myndighet som är bäst lämpad för att i samverkan med andra berörda myndigheter leda ett sådant arbete. Socialstyrelsen vill särskilt betona vikten av långsiktighet när det gäller den här typen av uppdrag.
- Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om en kraftsamling för att stärka brandskyddet hos enskilda genom ett mer problemorienterat arbetssätt med information som riktas till dem som bedöms ha störst behov av den. Utrikes födda är en angelägen målgrupp som särskilt nämns i promemorian. Socialstyrelsen anser att det också kan finnas andra målgrupper där riktade insatser skulle kunna ha stor betydelse för att stärka brandskyddet. Vilka grupper det i så fall skulle kunna vara bör gå att utläsa av de analyser av dödsbränder i Sverige som dåvarande Räddningsverket – numera MSB - har genomfört sedan 1988.

Socialstyrelsens synpunkter

Olycks- och skadeutveckling

Av Räddningsverkets statistik framgår att äldre personer är överrepresenterade i olycksstatistiken – detta gäller för nästan alla typer av olyckor – inte bara bränder och fallolyckor. Det leder till stort mänskligt lidande och avsevärda kostnader för samhället. I Sverige dör varje dag i genomsnitt 3 äldre personer till följd av fallolyckor. Det är mer än dubbelt så många som alla dödsfall i trafiken. Sjukhusvård är 5 gånger vanligare efter fallolyckor än efter trafikolyckor. Räddningsverket har beräknat att antalet fallolyckor ökade med 9 procent från år 2000 till 2005. Enligt en samhällsekonomisk analys som Statens folkhälsoinstitut publicerade i år (Fallolyckor bland äldre - en samhällsekonomisk analys och effektiva preventionsåtgärder) medför äldres fallolyckor årligen en samhällskostnad på 14 miljarder kronor varav den direkta kostnaden uppgår till cirka 5 miljarder medan livskvalitetsförsämringen beräknas till 9 miljarder.

Socialstyrelsen anser därför att det är angeläget att ta ett samlat grepp för att stärka det säkerhetsfrämjande arbetet för målgruppen äldre. Kunskap om metoder och fungerande åtgärder finns i stor utsträckning, men är spridd på olika aktörer. En beprövad modell för att bedriva systematiskt säkerhetsarbete på olika nivåer är den s.k. "säkerhetsspiralen" som består av fem steg som tillsammans bildar en kontinuerlig process. Metoden finns beskriven i en vägledning om systematiskt arbete för äldres säkerhet som utarbetats i samverkan mellan bl.a. Socialstyrelsen, Räddningsverket och Vägverket.

Socialstyrelsen har erfarit att Socialdepartementet ser ett behov av att ge berörda myndigheter ett gemensamt uppdrag om säkerhetsfrämjande arbete för äldre personer. Detta skulle i så fall innebära en vidareutveckling och konkretisering av det förslag till nationell handlingsplan som lämnas i promemorian. Under förutsättning att ansatsen kommer att präglas av långsiktighet hyser Socialstyrelsen stor tilltro till att en sådan myndighetsgemensam och samordnad satsning på systematiskt säkerhetsarbete kan komma att få en avgörande betydelse för skade- och olycksutvecklingen i målgruppen äldre personer. Eftersom MSB genom sin instruktion har fått ett uttalat ansvar för samordning mellan berörda aktörer för att bl.a. förebygga olyckor anser Socialstyrelsen att MSB är den myndighet som bör samordna arbetet mellan berörda aktörer om ett sådant uppdrag kommer till stånd.

Tilläggsuppdrag – enskildas behov av brandskyddskunskaper

Kunskap är en viktig förutsättning för att varje människa ska kunna agera på rätt sätt i olika situationer. Påståendet är lika giltigt för att kunna förebygga att brand uppstår som för att kunna förebygga skador och dödsfall till följd av bränder. Av promemorian framgår att de informationsinsatser om brandskydd som idag genomförs i huvudsak är generella insatser för breda

grupper och som erbjuds dem som efterfrågar informationen. Tidsbegränsade informationsinsatser av typen kampanjer har visat sig ge endast kortvariga effekter. Socialstyrelsen anser att ett systematiskt och uthålligt kommunikationsarbete är en viktig förutsättning för att långsiktigt bygga upp kunskap om risker och säkerhet. I promemorian föreslås att MSB i samverkan med andra berörda aktörer får i uppdrag att ta fram en nationell strategi för att nå ut med information om brandskydd till särskilda grupper bl.a. utrikes födda. Socialstyrelsen anser att det förutom utrikes födda också kan finnas andra målgrupper där riktade informationsinsatser skulle kunna ha stor betydelse för att stärka brandskyddet. Vilka målgrupper som i så fall bäst skulle behöva dessa insatser bör gå att utläsa av de analyser av dödsbränder i Sverige som dåvarande Räddningsverket – numera MSB - har genomfört sedan 1988.

Sedan 1988 har dåvarande Räddningsverket – numera MSB – genomfört fördjupad uppföljning av alla dödsbränder i Sverige. Det går därför att visa på faktorer som gör att vissa grupper är mer utsatta för dödsbränder än andra. Fysiska och psykiska funktionshinder, sjuklighet, missbruk av alkohol och stor förbrukning av tobak är några sådana faktorer. Den överlägset vanligaste orsaken till dödsbränder i Sverige är rökning. Ofta föregås dödsbränder av tidigare brandtillbud. Ensamma människor som berörs av dessa faktorer löper större risk än andra att omkomma vid brand. Medelålders män är klart överrepresenterade i statistiken över dödsbränder. De omkomna männen har ofta varit ensamboende och ofta haft missbruksproblem.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Lars-Erik Holm. I den slutliga handläggningen har överdirektören Håkan Ceder och avdelningscheferna Åsa Börjesson och Anders Tegnell deltagit. Föredragande har varit utredaren Gunnel Torstensson.

SOCIALSTYRELSEN

Lars-Erik Holm

Gunnel Torstensson